

Smrt

Zarko Petan

V zaporu se pogosto pogovarjamo o smrti, še češče pa mislimo nanjo. Vedno znova se tako ali drugače ukvarjamo z njo. Je osrednja tema naših na široko razporejenih pogovorov. S pravim sladostrastjem se trpinčimo, kajti ni nobenega dvoma, da se prav vsi do zadnjega bojimo zadnje ure, pa najsi se še tako ustimo, kadar govorimo o tem, kako so umirali drugi. Ne vem, čemu to počenjamo. Morda zavoljo celic, ki so presenetljivo podobne trugam; prav tako so mračne, zatohle, grozljivo ozke. Ali pa zavoljo škodoželjnosti, kot na priliko Profesor. Edini med nami je naročen na jutranji časopis, ki mu ga dežurni paznik prinese sleherno jutro takoj po zajtrku, ko vsak čemi v svojem kotu ter zbira moči, da bi se laže pretolkel skozi še en brezkončni dan.

Profesor je napravil iz branja časopisa pravi obred. Najprej obrne zadnjo stran in nam z očitno naslado prebere osmrtnice.

»Dotrpel je naš nepozabni oče, stric in brat Jože Mikunda, upokojenec... Jože Mikunda. Nekam znan se mi zdi. Ne vem, kam bi ga dal. Počakaj, Mikunda, Mikunda... Poznal sem nekega Antona Mikundo. Bil je moj sošolec, ampak tudi za Jožeta sem že slišal. Morda je Antonov starejši brat. Tako je! Gotovo je njegov brat. Saj je Anton imel več bratov. Glej, glej, Jožeta Mikunde ni več. Stisnilo ga je kar na lepem... Globoko užaloščeni: žena Marija, hčerka Veronika, nečak Janez in ostalo sorodstvo...«

Profesor zelo lepo bere. Počasi, na glas in razločno. Z občutkom. Skoraj slovesno. Razlage, ki jih vpleta med branjem, pa pove čisto drugače, kar tako mimogrede, kot bi govoril sam zase. Zelo radi ga poslušamo.

»Sredi neumornega dela nas je zapustil Franc Žedravec, višji tehnik... To bo nemara mlajši človek, morda celo mlajši kot jaz. V osmrtnicah bi moralo vedno pisati, koliko let je imel pokojnik. Tako bi vsaj lahko primerjali... Na zadnjo pot ga bomo spremili v sredo, dne 13. maja 1960, ob šestnajstih izpred Andrejeve mrliške veže... Če bi bil zunaj, bi šel na njegov pogreb. Všeč so mi pogrebi! Venci, temne obleke, ženske v črnih pajčolanih, duh po svečah, blede obrazi, drsajoči koraki... Dobrega in požrtvovalnega delavca bomo ohranili v trajnem

spominu!... V osmrtnicah so vsi dobri in požrtvovalni, plemeniti in nepozabni, ljubeči in sploh čudoviti. V resnici pa so samo mrtvi. Ni jih več!»

Tako že navsezgodaj zjutraj Profesor usmeri pogovor v običajno strugo. Do kosa se nihče ne bo upal govoriti o čem drugem kot o smrti.

»Mnogo prezgodaj je neprijazna usoda iztrgala iz naše srede ljubo hčerko, sestro in vnukinjo Viko Šutejevo, študentko... Že spet ne piše, koliko je bila stara. Dvajset? Kakšno leto več? Petindvajset? Gotovo jih je imela manj kot trideset, sicer ne bi bila še študentka... Od nje se bomo poslovili v nedeljo... Nedelja je najmanj primeren dan za pogrebe, zlasti če dežuje. Pogreb v soncu je nepozabno doživetje. Vse se blešči, tudi solze v očeh... Prosimo tihega sožalja...«

Tiščimo se po kotih, koža se nam ježi, obliva nas zona, nervozno prepletamo prste in se bedasto režimo. Veselimo se, da so umrli: Jože Mikunda, Franc Žedravec, Vika Šutejeva, čeprav jih sploh nismo poznali. Veselimo se preprosto zato, ker smo še živi. Dihamo, jemo, pijemo, se sprehajamo, mislimo, govorimo... V primerjavi z mrtvaki je naš položaj naravnost imeniten. Vendar pa nekje zadaj v malih možganih kar naprej kljuje misel o smrti, o naši smrti... »Navsezadnje, kaj pa je smrt? Danes ali jutri, saj je vseeno. Obsojen sem na petnajst let ječe. Petdeset in petnajst je petinšestdeset. Moj oče je umrl, ko jih je imel komaj devetinpetdeset. Če umrem danes, bom ogoljufal državo natanko za trinajst let, štiri mesece in osemindvajset dni,« pove Mišo na glas svoje misli. »Ima me, da bi se ubil.«

»Kaj praviš?«

»Najrajši bi se ubil.«

»To je laže reči kot napraviti. Kako se boš ubil?«

»Kako? Kako neki! Lahko skočim skozi okno.«

»Na oknih so rešetke.«

»Lahko se obesim.«

»Na kaj? Iz čevljev so ti pobrali vezalke, iz spodnjih hlač pa trak.«

»Lahko... Lahko si prerežem žile.«

»S čim? Z žlico si jih še prežagati ne moreš.«

»Toliko časa bom udarjal z glavo ob zid, dokler je ne bom raztreščil.«

»Poskusi! Zid je trši od glave. Pa še to, če se ti samomor ne posreči, te bodo kaznovali. Zaprli te bodo v samico. Za teden dni ali še dlje. Po hišnem redu je samomor prepovedan, strogo prepovedan, zlasti če se ne posreči.«

»Če pa se mi vendarle posreči?«

»Potem ne boš ogoljufal države niti za en dan, kajti država je pametnejša od tebe. Zagrebli te bodo na zaporniškem pokopališču kot psa in ostal boš tam,

dokler ti ne poteče kazen. Se pravi: natanko trinajst let, štiri mesece in osemindvajset dni. Mrtvecev po pravilu ne amnestirajo.«

»To ni res! To ne more biti res. Če umreš, se enkrat za vselej rešiš zapora. Tvoje truplo lahko tvoji sorodniki odpeljejo domov in te tam pokopljejo.«

»Hahaha. Poskusi! Poznal sem človeka, ki je hotel ogoljufati državo za neskončno število let. Bil je obsojen na dosmrtno ječo. Zdaj njegove kosti sedijo namesto njega in ostale bodo za zidom kaznilnice za vse večne čase.«

»To ni res! To ne more biti res!«

Slej ko prej pride na vrsto tudi Makova zgodba. Čeprav je grozna, da te kar stisne v trebuhu in ob poslušanju srh počasi polzi po hrbtenici navzgor, se ji nasmejemo do solz. Smrt ima na tisoče obrazov: ta je groteskno spačen in prav nič pretresljiv.

»Mako, rō, daj, Mako!«

»Saj sem vam že tisočkrat povedal.«

»Že res, ampak povej še enkrat!«

»Ubil sem jo pač. To je vse. Zdaj je mrtva.«

»A povej, kako si jo ubil?«

»Hitro. Skozi okno sem jo vrgel.«

»Zakaj?«

»Zato, ker je bila psica, čisto navadna psica.«

»Kako je bilo. Povej vse lepo od kraja!«

»Rad sem jo imel. Zelo rad.«

»Pa je bila lepa?«

»Lepa. Najlepša. Te, ki jih kažejo na pol gole v časopisih, se sploh ne morejo kosati z njo.«

»Se je branila?«

»Ni imela časa, da bi se branila. Samo gledala me je s široko razprtimi očmi. Ni mogla verjeti, da jo bom zares vrgel skozi okno. Šele ko sem jo spustil, je zakričala.«

»Kaj je zakričala? Je poklicala na pomoč?«

»Ne vem. Saj to je tisto. Ne vem, kaj je zavpila. Bil je to skoraj živalski krik, poln strahu in groze.«

»Povej, zakaj si jo pravzaprav ubil? No, povej!«

»Saj sem vam že rekel. Zato, ker je bila psica. Našel sem jo v postelji z drugim. V moji postelji.«

»Zakaj pa nisi njega ubil?«